

ԱՌՐՔԻՆ ԵՄԻՐԻՔ

Կոստանդնուպոլիս, 26 Յուլիսի :

Սուսուլի մէջ Գաղղիոյ հիւպատոսին եղած նախատեսուցը փոխարէն : յանցաւորներուն տրուելու պատժոյն վրայօք համաձայն ըլլալով արտաքին գործոց տեսուչ Բիֆաթ փաշան ու Գաղղիոյ զեսալանը, որ աս դժբաղդ գործը բոլորովին լրացաւ : Սուսուլի ամսուս 18ին Պարսն տը Պուրքընէյը Գլխաւորին շնորհաւոր յատուկ մարդ մը խրկեց մասնաւոր գիրերով : Սուսուլի Գաղղիոյ հիւպատոս մօտիկ Պօթային համար : Բարձրագոյն Գաղղիոյ ալ Պաղատաւի սովորական սուրհանդակով հարկաւոր եղած հըրոմանները տուաւ յիշեալ քաղաքի կառավարչին աս զխորհածին վրայօք :

Լմուս 16ին Վահագնաւ արքան ու իր Օգոստափառ մայրը Լուսիկաւոր գացին, ներկայ գտնուելու համար Սիւրբ Էմինին Մէքքէ երթալու հանդէսին : Հետեւեալ օրը բարեգութ Սուլթանը Լ. Սիւսուլի ֆան Գանց իր պալատական պաշտօնատարներովը, ու ընկերութեամբ Բարձրագոյն Բիֆաթ փաշային Սալֆէթի փաշային ու Լալուլլահ Էֆէնտինին, որ տէրութեան բժշկապետն է. Վահագնաւ արքան վառօդարանին ամէն կողմը պտրտեցաւ ու խիստ գոհ ըլլալով աս գործարանին բարեկարգ վիճակին վրայ :

ԲԱՆԱՍՐԱԿԱՆ

Համառօտ նկարագիր վարուց Ստոնաւապոսի. Հայրապետին մերջ Երեմիայի, հասնալ թարգմանութեամբ յորագրոյ նախարարութեան ներքին գործոց կայսերութեան Ռուսաց յամանան սեպտեմբերի 1843 ամի, յերես 371. տպաւ ի Բեդրուպոլի :

Կերես ցարդ Լըք եպիսկոպոս Կաթիլեանու և Պիսաւրաբի, ծնաւ յամի տետն 1770, յԵւրոպայի որ երբեմն էր շքեղապանծ վաճառատնի Հայաստանի յԵւրապոսեան աշխարհի ի Բագրեւանդ գաւառի և սերունդ նորա է ի վարդի լըգատաւնայ տոհմէն Հազարեղանց (կամարականաց) մեծարդը եղելոյ յոյժ ի մէջ Հայոց : Սինչեւ յեօթներորդ ամ հասակի իւրոյ եկաց ի տան ծնողաց իւրոց, և վերի այնորիկ կնքահայր իւր Կալուստ նախապատիւ Լըք եպիսկոպոս Հայրապետական Լթոռոյ սուրբ Եւթիմիանի, ընկալաւ զնա առ ինքն ի սնուցանել և յերեւան հանել զսիրալի ընդունակութիւնս նորա, և նախատես ըսալ ապագայ յառաջագիտութեանց նորա, եղ զնա ի մարդ իմաստից առ Գրիգոր Պատրիարքն Կոստանդնուպոլսոյ առ այրն պանծացեալ ուսմամբ և առաքինութեամբ : Եւ յայտէ կրթեցաւ պատանին, և ի քսանամեայ հասակի հաստատեաց ի միտս իւր, ընծայել զանձն եկեղեցական սպասաւորութեան. Եւսուս ի կարգ հոգեւորականաց, և յայնժամ իսկ ձեռնադրեցաւ սարկուսաւ նախագահ Կաթիլեկէ եկեղեցոյ Եւթիմիանի :

Հետ վախճանի Կալուստ Լըք եպիսկոպոսի, զոր Կերես կոչէ «Երկրորդ Հայր իւր», եպիս ինքեան զնոր խնա-

իր արքայական բարեհաճութիւնը մարգարաբար յայտնեց վառօդարանին բարձրագոյն վերատեսուչ Լըք Եւթիմի փաշային, նմանապէս հայազգի վառօդարանաց հաւան Յօհաննէս աղային և Պօղոս աղային :

Օգոստափառ Թաղուորը քիչ մը ատեն Լ. Սիւսուլի փաշային իր պալատը հանգստանալէն ետքը, հաճեցաւ հացկերոյթ նստիլ, որն որ Լըք Եւթիմի փաշային խնամքովը փառաւորապէս պատրաստուած էր :

— Եւթիմի շաքաթ օսմանեան Փռեկաթ մը ճամբայ ելաւ Կիրիտ երթալու. ուսկից գունդ մը զնոր առնելով, Եւթիմի տանի :

— Լմուս 17ին մեծ հացկերոյթ եղաւ Գաղղիոյ զեսալանատունը, ի յիշատակ յուլիս ամսուն մէջ պատահած Գաղղիայի ապստամբութեանը :

— Յունաստանի Ռուսաց նախորդ զեսալան մօտիկ Բաթաբային գերդաստանը երէկ Լթէնքէն հասաւ, Եւթիմի Բօլէս ըսուած Ռուսաց պատերազմական շնորհակալ :

— Վահագնաւ արք. Ս. իւր Գրիգոր Ռուսիոյ զեսալանը մեծ հացկերոյթ մը ըրաւ Պէոյիւք տերէն անցած հինգշաբթի օրը, որ հրաւիրուած էին օտար տէրութեանց փոխանորդները ու արտաքին գործոց տեսուչ Բիֆաթ փաշան, նմանապէս Սալֆէթ Էֆէնտինն որ Բարձրագոյն ատենին առաջին թարգմանն է :

մակալու ոմն զԿաթիլեկոսին Վահագն որ սակաւ ինչ եկեաց ի գահն Եւթիմիանի, և ապա զյաջորդ նորա զԿաթիլեկ, որ արժանապէս և իրաւամբ ծանուցեալ զնոր հափայլ ձիրս պատանդին, որ թէպէտ տիօք մանուկ, այլ մտօք և վարուք այլ ի չափ հասնալ և առաքինի, պատուեաց զնա վարդապետական աստիճանաւ, և ոչ առաջան վերամարտ մինչև ցիլիսանութիւն եպիսկոպոսութեան :

Հայր վայր արիագործութիւն Կերեսի, փայլէր միայն ի խաղաղական պարիսպ Եւթիմիանի չափաւորեալ համատարալ պարտաւորութեամբ եկեղեցական հնազանդութեան և սրբազան պաշտօնատարութեան : Բայց փութով բացաւ առաջի նորա ասպարէզ լայնարձակ : Համին 1802 Կաթիլեկոսն առաքեաց զնա ի միտս ընդ դաստիարակի նորա Գրիգոր Պատրիարքին ի Վիրս, ուր ընդ ամենայն ժամանակս պատերազմին որ ընդ մէջ Ռուսաց և Պարսից ծագեցաւ, արութեամբ և անխնայութեամբ անձին, գիւցաղնարար ճգնեցաւ վան բարութեան աղբի իւրոյ : Դարձ արարեալ յԵւթիմիանի զնի պատերազմին, բարենտխանձ աշխատակից հանդիսացաւ Կաթիլեկոսին ի վերանորոգման խանգարեալ գործոց և միջոցաւ Հայրապետանիստ Կահին : Կաթիլեկոսն մեծարեաց զնա Լըք եպիսկոպոսական արժանաւորութեամբ և յուզարկեաց յանձնարարութեամբ հոնդերձ, ի զանազան քաղաքս (Սմանեանց) նաև ի Կոստանդնուպոլիս առ Լապարքոսն և առ Սուլթանն. ուստի դարձաւ Կերես լիաձեռն պտղովք յա-

ԵԳԻՊՏՈՍ

Լըքեանդրիա, 15 Յուլիսի :

Լս առուու երեւելի զիպուած մը պատահեցաւ, որն որ կրնայ շատ ծանր հետեանքներ ունենալ : Բարձրագոյն Մէհմէտ Լըք փաշան յանկարծ Լըքեանդրիայէն ելլելով Կահիրէ գնաց, ու անկէ Մէքքէ պիտի երթամ ըսեր է, Կաթիլեկոսի կառաւարութիւնը իր որդւոյն Իպրահիմ փաշային ձգելով : Եւթիմի օրը իր գեղը պալատը գացած էր, ու հասարակութիւնը կրկարծէր թէ օգափոխութեան համար է, վասն զի քանի մը օրէ ի վեր քիչ մը հիւանդ էր. բայց հոն հասնելուն պատուիրած էր, որ չի թողուն մէկը ներս մտնելու թէև իր գերդաստանի անձինքը ըլլան : Իպրահիմ փաշան ևս չի կրցաւ ներկայանալ Եւթիմի Բարձրութեանը. նմանապէս Գաղղիոյ հիւպատոսը, որ կուգէր իր բերնէն իմանալ աս անակնունքն ու դարմանալի զիպուածին պատճառը : Բանի մը անգամ ժողով եղաւ կառաւարութեան երեւելի գործակալաց մէջ, աս դժբաղդ պարագային վերաբերեալ հարկաւոր միջոցները գործքի զնելու համար :

Մեծ տէրութեանց հիւպատոսներն ալ ժողով ըրին մէջերն. ու կրկարծուի թէ խորհրդակցութիւն եղաւ թէ ի՞նչ եղանակաւ զրէն իրենց տէրութեանցը աս բանին վրայօք :

Ջողութեան բերելով վասն Կաթիլեկոսին զհրովարտակ բարեգութ խնամոց Սուլթանին : Եւսուալ պատերազմին Ռուսաց ընդ պարսիկս յամին 1809, այն ինչ օրը Ռուսաց անցանէին ընդ Եւթիմիանի, Կերես որ յաղագս խոյս տալոյ Կաթիլեկոսին յԱլեքան ի ձեռին ունէր պառաւարութիւն նախագահ Սնաստանիի, թէ յայտմիջոցի և թէ յամենայն ընթաց պատերազմական գործոց ի շրջակայս, եցայց զնորանոր նշանս սիրաւատ ջերմեանութեան և անվիհեր արիութեան ճշմարիտ օգտից ազգին իւրոյ :

Օկնի յաջորդելոյ Կաթիլեկոսին Կաթիլեկոսի Լթոռ Հայրապետութեան, Կերես յամին 1814 չոգաւ վերստին ի Սուսուլի և կարգեցաւ վիճակաւոր Լըք եպիսկոպոս եկեղեցաց հայոց որ անգ : Ստանոր ունելով զհիմնաւոր բնակութիւն ի Տիֆլիս զամենայն զօրութիւնս և զաշխատութիւնս ի կիրարկ ի հոգեւոր կրթութիւն հօտին յանձնելոյ ինքեան : Եւսահան կարգադրութեամբ վասն եկեղեցական ստացուածոց և վասն կառուցման ուսումնարանաց ի լուսաւորութիւն ազգի իւրոյ, սկսաւ հաւաքել զգլուխ ինչ դրամոց, որոց ձեռնտու եղն յօժարածիտ նուիրօք հայրենասէրք հրաւիրեալք ի նմանէ յամենայն կուսէ : Եւսպէս ոչ խնայելով և ի սեփական ժառանգութիւնս իւր յաջորդեաց այնքան զի յամին 1812 սկիզբն արար շինութեան ուսումնարանի ի հոգս Սայր եկեղեցոյն Հայոց Տիֆլիսոյ : Համին 1823 զլուստը մասն ձեռնարկեալ շինութեանց աւարտեցաւ, և սկսաւ ի նոսա առաջին դասա-

Փոխարքային գերդաստանը մեծ տրոփումներն ու ահաբեկողի մէջէն նմանապէս բոլոր հասարակութիւններն անսկզունի զիպուածին վրայօք զբաղեալ է։ Լճէքսանդրիոյ անդորրութիւնը ու բարեկարգութիւնը միշտ մի և նոյն վիճակի մէջ հաստատ կը մնայ։

Մէհմէտ Լ. ի փաշային որդին Հիւսէին պէյըն ու Լ. հմէտ պէյըն, որ Լորին բարձրութեան թուռն է, նմանապէս 30 հոգիի չափ, Լազիպտոսի ազնուական գերդաստանի որդիք աս շարաթ Վաղդիա գային Բէշիտ ըստած հեղիպտական շրջանաւոր։ Լ. ս ազատ ազգի երիտասարդները, յարգամեծար և ուսումնական Ստեփան Էֆէնտիին վերադաստնութեամբը փառեղ կերթան, իրենց դաստիարակութիւնը կատարելագործելու համար։

Ճովապետ Սայիտ փաշային հարսանիքը ամսուս ծին առանց հանգէսի կատարուեցաւ։ Լ. ս ամուսնութեան երկու օր առաջ, Լալա հիւմ փաշային խնդրոյն համեմատ, Բարձրապատիւ փոխարքան հրաման ըրաւ որ Լալաքիւրի բերդը եղած յանցաւորներուն ուրիշ բանտարկեալներուն ազատութիւն տրուի։ որոնց մէջ քանի մը երեւելի անձինք ալ կային։

Մէհմէտ Լ. ի փաշային աս մարդասիրական վարմունքը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ հասարակութեան վրայ։

Մահաւարժամի դիպուած չի լուրի ամենեւին։

ԱՍՈՐԵՍՏԻՆ

Պէրուս, 13 Յուլիսի։

Լ. ս օրերս թահիլի Պահրի ըստած օսմանեան շրջանաւոր Կոստանդնուպօլիսէն շտապ գալով, 1000 հոգիի չափ նոր գրուող զինուոր բերաւ։ Լ. ս առթով իմացանք թէ Լ. ս օրիստանի ապրանքներուն այսուհետեւ քառասնօրեայ զգուշութիւն ըլլալու չէ եղեր օսմանեան ուրիշ նաւահանգիստները։ վասն զի յիշեալ նահանգին մէջ տարիէ մը աւելի է որ մահ-

տուութիւն օգտաւէտ արհեստից, որպէս քերականութեան և գրականութեան Հայոց և Ռուսաց, ընդհանրական պատմութեան և աշխարհագրութեան, բաց, այդոցիկ ընդունաց, Սաթեմաթիոյ, և Սրբազան պատմութեան։ Թիւ ուսանողաց այնքան արագ աճեաց մինչև յամի 1828 առաւել քան 400 աշակերտս գտանելին յայնմ նորահաստատ ուսումնարանի։ Ստադրութիւնք Ներսիսի ձգեցան կարի հեռագոյնս, նա առանձին ծախիւք իւրովք հրաւիրեաց յուսումնարան իւր բաց յայլոց քաջուսումն դասատուաց, զերեւելի Հայկազն զՅակովբ Դահանջրպետեան ի Վարդիոյ։ Սաղմաղակի ի զանգուած ուսանելի առարկայից մօին՝ Պատմութիւն եկեղեցական, Լ. ստուածաբանութիւն, գաղղիական և պարսիկ լեզուք, և նկարչութիւն։ Սակայն Ներսէս ո՛չ կամէր կոպարափակ առնել զուսումնարան իւր առանձին նպատակաւ լոկ հոգեւորական դպրոցի, վասն որոյ բաժանեաց զայն յերկուս դասս, յորոց մինն էաւ անուն դպրատան (Սեմինարիոյ), իսկ միւսն ընկալաւ զչափ և զկանոն Սայր ուսումնարանի Գիմնազիոյ, բայց և սովորեալ ոչ շատացեալ կամեցաւ մոծանել անդ և զիւրի զաստուութիւն բարձրագոյն մակացութեան, և նովին սկիզբն առնել կառուցման առաջիկայ ձեւարանի (Լիպարիոյ)։ Հայոց Լ. ս այս նպատակ հաստատեաց յուսումնարանի իւրում զտպագրատուն, որ կայ մինչև ցայժմ։ Երեւելի ճանապարհորդ Վամբայ Լսպետ գաղղիացին, յամին 1824 եղիս ի Տիփսիս զՆերսէս ի մէջ մեծի աշխատանաց և ծանր ծանր ձեռնարկութեանց, յորս տեսանէր

տարածամի դիպուած մը պատահած չունի։

Լ. ս զորոյ Փռէկաթը Պէլլիտէրա ըստած, նմանապէս յիշեալ տեղութեան Ղէյսը շրջանաւոր անցած շարաթ ճամբայ ելան։ առաջինը՝ Լ. թէք երթալու համար, և երկրորդը՝ Լ. ճէքսանդրիա ու Մալթա։

Տիքթանդ անուն Վաղդիոյ գործիքը երեկ Լ. ճէքսանդրիայէն դարձաւ, ուրտեղ գայեր էր Լիւվաս յունաց զօրապետը տանելու համար։

Հալէպէն եկած զիրերը ամսուս 4էն են։ որոնք կը ծանուցանեն թէ Լ. ս զիս ըստած արայները անպակաս աւարաւորութիւններ կընեն, ու աս օրերս Հալէպէն մէկուկէս ժամ հեռու գեղ մը կոխելով, մեծ վնաս հասցուցեր են անոր խեղճ բնակիչներուն։ Լ. ս միք փաշան միշտ Հանդէպ կը գտնուի, և նորէն քանի մը գունդ զօրք խրկեր է Մարաշ, պարտաւորելու համար նոյն քաղքին բնակիչները, որ իրենց բաժնին ինկած զօրքը տան կառավարութեանը։

Օսմանեան նաւատորմը միշտ մեր նաւահանգիստը կը գտնուի, և երկու պատերազմական նաւերէն ի զատ, որոնք Վրիթիլէն դեռ չի դարձան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՄԻՐԵՐ

Լ. Ն. Գ. Դ. Ի.

Լոնտոն, 4 Յուլիսի։

Լ. ճէպին երեսփոխանաց տարեկան ատենանիս վերջը մօտենալով, անոր անգամները անգուլ ջաշիւ կաշխատին զանազան տեսակ գործքերը օր առաջ կարգի դնել։ Լ. ս շարաթ ուրիշ շատ գործքերէն ի զատ, ատենակալ իշխանաց ժողովոյն առաջարկութեանը համեմատ, աղքատաց օրէնքին վերաբերեալ քանի մը յօդուածներուն վրայօք փոփոխութիւններ ըրին։

Սօրնիկ Վրոնիքը օրագիրը կը ծանուցանէ թէ, Սէն Ս. Էնսան ըստած պատերազմական նաւը Բօր-

զերջանիկ արշալոյս գեղափայլ առաւօտու վասն ամենայն բնակչաց որ յայնկոյս կովկասու։ Բաց ի մտաւոր և բարոյական կրթութեան, ազգասէրն հովիւ որ յամենայնի զգեստ ողորմութեան իւր ի կարօտեալ ազգի վերայ տարածել ջանայր, ոչ թողոյր առանց մտադրութեան, զի մի ի մեծամեծ շահուց և օգուտից այլեայլ ընկերութեանց զըկեցի ժողովուրդ իւր, վասնորոյ ձեռնէարկ կառուցանել ի Տիփսիս զմեծ և զնոյնարժէք քարաւէն հիւրանոց մի (քարաւան սէրայի) որով սատար ինչ գոնէ լիցի վաճառաւոր ընկերութեանց, որ առաւել սիրելին է հայոց։

Եւրոանոր փոփոխութիւնը մղեցին անգրէն զՆերսէս ի նոր ստպարեղ մեծագործութեանց։ Յամին 1821 Կաթոլիկոսն Լափրեմ ի պաշտօնս տառապանաց և հարս-

Եւրոանոր փոփոխութիւնը մղեցին անգրէն զՆերսէս ի նոր ստպարեղ մեծագործութեանց։ Յամին 1821 Կաթոլիկոսն Լափրեմ ի պաշտօնս տառապանաց և հարս- Եւրոանոր փոփոխութիւնը մղեցին անգրէն զՆերսէս ի նոր ստպարեղ մեծագործութեանց։ Յամին 1821 Կաթոլիկոսն Լափրեմ ի պաշտօնս տառապանաց և հարս-

Թըսմութեան երէր է Վանձէր երթալու (Վարդ)։ Ուստի () վն ծովապետին հրամանին տակը պիտի ըլլան հիմայ, Սէն Ս. Էնսան, Բօրմիտէպը, Բալլատօնիա, ու Լալիօն անուն պատերազմական մեծ նաւերը։ Լ. ս նաւատորմի զին մօտ գտնուելու են նաեւ երկու ուրիշ եռալարի նաւեր, Ս. օլաթ ըստած Ֆըռէկաթը, երկու մեծ շրջանաւոր, ու մէկ քանի պղտիկ նաւեր։

Սաքսոնիայի թագաւորը դեռ Լ. ճէպին է. ու կը հաստատեն թէ ամսուս վերջին ճամբայ ելելու է իր երկիրը դառնալու համար։

Լ. ս զորոյ Վեհափառ թագուհին ծննդաբերութեան լուրը ամէն օր կը սպասուի անհամբերութեամբ։

Կլօպ օրագրին գրածին նայելով, գաղղիացոց թագաւորը սեպտեմբեր ամսուն մէջ Լ. ճէպին գալու է Վիթթորիա թագուհին այցելութիւն ընելու համար։

Լ. ս զորոյ խորհրդարանին մէջ նորէն հարցմունքներ եղաւ Մարդի պատերազմին վրայօք։ Լ. ս Սէն Ս. Էնսան ուղեց իմանալ թէ ի՞նչ միջոցներ գործքի դրաւ ատենակալ իշխանաց ժողովը, անգլիացոց օգուտին վնաս մը չեղալու համար աս պատերազմին։ Յիշեալ լուրը հաստատեց նաեւ թէ, Վաղդիոյ տէրութիւնը չէ ընդունել Սէն Ս. Էնսանի Բրիտանիոյ միջնորդութիւնը աս գործին մէջ. ու կը կարծէ թէ անոր չընդունելուն պատճառը, Լ. ճէպին ծովային զուլութեանց հիմակուան վիճակն է, որն որ այնքան երեւելի չէ կըսէ։ Ս. Էնսան անգլիական լուրը իր իրաւունքները առաջ բերելով, թէ Լ. ճէպին տէրութեան համար խիստ հարկաւոր է որ իր զօրութիւնը հաստատ պահէ Սիլիքիական ծովուն վրայ, հետեալ կերպիւ յարեց։

Վարդի գեմ խրկուած գաղղիական նաւատորմին հրամանատարութիւնը Դօնէլիին իշխանին յանձնուիլը չի կրցայ հանգիստ սրտիւ տեսնելու։ Լ. մենեին

տահարութեանց յերեսաց կառավարութեան պարտից հարկադրեցաւ թողուլ զՎիթթորիա և խոյս տալ ի սահման տէրութեան Ռուսաց։ Յայնժամ Լ. ս Երսէս առ ժամանակ մի ի ձեռս էաւ զըկէ ծայրագոյն կառավարութեան համարէն եկեղեցւոյ Հայոց յանուն Կաթոլիկոսին։ Լ. ս յամեն լիւրտին, և յաղորդութեամբ աւարտել վերջին պատերազմին Ռուսիոյ ընդ Պարսկաստանի որ ո՛չ սակաւ բարիս առթեաց Հայոց, նա արգէն ծանրացեալ ամբք եփալ յանձին զոյժ և զնաւանք երիտասարդական, զի արիացեալ գործեսցէ բարութիւնս ազգին իւրոյ։ Յորժամ բեհաշնք Լալանայ և Կախիլեանայ նուաճեցան ի վնուց քաջայարձ զօրուն Ռուսաց, ըստ կամաց Ս. Էնսան կայսեր կարգեցաւ անգամ ժամանակաւոր կառավարութեան սահմանելոյ ի տալ զառաջին սկզբունս բարեկարգութեան նոր նահանգին Հայոց։

Ս. Էնսան զբաղէր ի զանազան հոգս իրօրութեանց հայրենի աշխարհին, վախճանեցաւ Վրիթիլ Լաք եպիսկոպոս Հայոց Պետարբիլ, ուստի և բարձրագոյն կառավարութեան կամք եղին ինդրել ի տեղի նորա զայնպիսի կարգաւոր դը որ իցէ արժանի առանձին հաւատընձայութեան, լինելով զօրավիգ բարերար մտադրութեանց կառավարութեան։ Թագաւոր կայսրն հրամայեաց գրել առ Կաթոլիկոսն յաղագս ընտրութեան վիճակաւոր Լաք եպիսկոպոսի և առաջնորդի ի Պետարբիլ։

Մարդասիրական բարեգթութեամբ միտ դնելով գերապանծ արժանաւորութեանց Լաք եպիսկոպոսին Ներ-

դիտարարութիւն չունիմ խորհրդածութիւն մը ընել որ
"կրկին արքայական Կարծրութեան վարմունքին ու բը-
նաւորութեանը վերաբերի" քայց կարծեմ թէ ազ-
նուութիւնը ձեր մոռցած չեն ասկէ առաջ պատահած
բաները ։ ուստի յիշեալ իշխանին մօտ ատեններս հը-
րատարակած դիտարարութիւնները տեսնելով ։ խիստ
վշտալի երեցաւ ինծի որ աս պաշտօնը անոր յանձ-
նուեցաւ ։

ԳԼԳՂԻՆ

Փարեզ , 6 Հունիս ։

Լճուս 1ին երեսփոխանաց ժողովոյն մէջ մօտիւ
Գիւրջը ։ Հասարակաց դատարարութեանը վրայօք
եղած քննութեան յայտարարութիւնը կարգաց ։ որն
որ թէպէտեւ իրեք ժամու չափ տեւեց ։ այսու ամե-
նայեւ ամէնքն ալ մեծ ուշադրութեամբ ականջ
դրին ու խիստ զոհ եղան ։ Հայտնի է հասարակու-
թեանը որ աս բանին համար ծանր վէճ ծագեցաւ
եկեղեցականաց ու համալսարանի կառավարութեա-
նը մէջ ։ Տէրութիւնը աս խնդրոյն վրայօք աղէկ
քննութիւն մը ըլլալու համար յատուկ հոգաբար-
ձուներ անուանեց ։ ու մօտիւ Գիւրջին ալ յանձ-
նուեցաւ ։ որ անոնց որոշումը երեսփոխանաց ժող-
ովոյն ժամուցանէ ։ Հիշեալ զիտեական երեւելի ան-
ձը խիստ յաջողութեամբ կատարեց աս պաշտօնը ։
իր ընտիր դրուածքին մէջ շատ հանձնարով ու ազ-
գու խօսքերով կրքացատրէ հասարակաց դատար-
արութեան նպատակը ։ ու անոր վրայ տէրութեան
ու ծնողաց ունեցած իրաւունքները ։ Համալսարանին
հիմնական վիճակին ։ ու անոր պաշտօնին վրայօք
կրկնօրի ։ վերջապէս կրօնական ու բարոյական կըր-
թութեան հարկաւորութիւնը ու անոր ճշմարիտ
վախճանը խիստ աղուոր ու պարզ եղանակաւ կը
ժամուցանէ ։

Երմուրաի դքսուհին ։ որ գաղղիացեաց թագաւ-

ւորին տղուն ամուսինն է ։ յունիս 30ին արաւ զառակ
մը ծնաւ ։ որուն անունը Լընսօնի դուքս դրուեցաւ
թագաւորին հրամանաւր ։

Մէկ նոր կուիւ մը ևս պատահեցաւ յունիս 21ին
գաղղիացեաց ու Մարոզի զօրքերուն մէջ ։ ու աս
անգամ ալ գաղղիացիները յաղթող գտնուեցան ։
Մարաջախտ Պիւժօն առջի բերանը անանկ ձեւա-
ցոյց դնեց թէ կը վախայ ։ ու հրաման ըրաւ զօր-
քերուն որ ետ քաշուին ։ Թշնամիները աս բանը
տեսնելով յառաջացան ։ ու սկսան վստահութեամբ
յարձակուիլ գաղղիացեաց վրայ ։ ան ատենը մա-
րաջախտ Պիւժօն գարձաւ ։ ու բոլոր զօրութեամբ
պատերազմելով վաւերեց Մարոզի զօրքերը ։ ու ա-
նոնց հետեւէն իշխալով ինչուան երկու ժամի չափ ։
բաւական վնաս պատճառեց թշնամիներուն ։

Օրոնէն եկած յունիս 24 թուով նամակները
կրճանուցանեն թէ ։ Եօքնիլի իշխանը նոյն ամ-
սու 26ին միտք ունի եղեր ճամբայ ելլելու Մարոզի
երկրին վրայ արշաւանք մը ընելու համար ։ քայց
զեւ յայտնի է եղեր թէ արդօք Կանձէրի կամ
Սօկատորի առջին երթալու է որ ցամաքը ելլէ ։
Իսկ մարաջախտ Պիւժօնի համար կը դրին թէ ։ իր
զինուորական զործողութիւնները շարունակելու է
խիստ ազգու միջոցներով ։

Կըհաստատեն թէ յունիս 21ին պատահած վերո-
յիշեալ կուիւն մէջ Լ. պոլիւ Բատիւրն ալ կայ
եղեր ։

ՍՊԼՆԻՆ

Ելեղապէթ թագուհին զեւ Պարչէլօնա է ։ ու
յունիսի վերջի օրերը ճամբայ ելլելու է Մատրիտ
երթալու ։ քայց աս մայրաքաղաքը չի գացած ։ ու
ընչ նահանգներ ալ պտրտելու է օգափոխութեան
համար ։

Լտենակալ իշխանները (մինիսթր) որ Պարչէլօ-

նա եկած էին ։ արդէն Մատրիտ դարձան ։ ու թա-
գուհին քովը միայն Կարվաէզ զօրապետը մնաց ։
Մօսիւ տը Վիլուման քաշուէլէն ետքը ։ յիշեալ
զօրապետը կը վարէ արտաքին գործոց տեսչութեան
պաշտօնը ։ քայց հասարակօրէն կը կարծուի թէ քիչ
ժամանակուան համար է ։ ու ինչուան որ ուրիշ մէկ
արժանաւոր անձ մը գտնան նոյն պաշտօնը յանձնե-
լու ։ Են ատենը Կարվաէզ զօրապետին վրայ պա-
տերազմի տեսչութիւնը միայն պիտի մնայ ։ Խորհրդ-
դարանին նախագահութեամբ ։

Կըհաստատեն թէ Սպանիոյ նաւատորմը մօտ
օրերս Կանձէրի նաւահանգստին առջին պիտի եր-
թայ ։ ու հրձիգ ուղևորը արձակելու են քաղքին
վրայ ։ Մարոզի ու Սպանիոյ տէրութեան մէջ պա-
տահած խռովութիւնը օրէ օր ալ աւելի կը սաստ-
կանայ ։

ՁԱՆԱԶԱՆ ԵՌԻՔԻ

Օմիւնիա , 29 Հունիս ։

Լնցած շաբաթ ցաւալի լուր մը ընկալանք Կաղ-
ղական շրջանաւով ։ Փարեզու Օսմանեան զեսպա-
նին խորհրդական Կէտիմ Էֆէնտին ։ երկու ամիսի
չափ հիւանդութիւն քաշելէն ետքը մեռեր է յիշեալ
մայրաքաղաքին մէջ ։ Ես երեւելի պաշտօնատարը
հազիւ թէ 32 տարեկան էր ։ որուն վրայ Վեհափառ-
արքան մասնաւոր խնամք մը ունէր ։ իր խոհմու-
թեանը և հանձնարել գործունէութեանը համար ։

— Լմերիգայի Միացեալ Կահանդաց զեսպանը
ամսուս 21ին Կոստանդնուպօլիսէն եկաւ հոս շրջե-
նաւով ։ ու քանի մը օր մնալէն ետքը կը կին դարձաւ
յիշեալ մայրաքաղաքը ։

— Բաղաբիս Հօքթօլանթէ կրօնաւորաց եկեղեցիին
վրայ քանի մը բանուորներ պզտիկ նորոգութիւն
մը կընէին աս օրերս ։ որոնցմէ մէկը չորեքշաբ-

փաի կայսերական մեծութիւն նորա հաճեցաւ հօսել յե-
տոյ յայտնել "Թէ Կերսէս և Եթ , և ո'չ այլ ոք կարէ
տալ բաւականութիւն բարձրագոյն նախաձեռնութեանց
ինքն" ։ Բայց Վեհան լըբայ ոչ կամէր հրամայել
ուստի և զնոր հրաւերն առաջի արար 'ի յօժարամիտ հա-
մաձայնութիւն Կերսիսի ։ Եւ Կերսէս ամենեւին ոչ երկ-
մեցաւ Եթող իսկոյն զ'ննդարարն իւր և փութացաւ
գնալ 'ի ծառայութիւն Եկեղեցւոյ նախահարց և նոր
հայրենաց իւրոց վասն յասպարիզի ցուցանելոյ զհոյ-
րենասիրութիւն իւր ։

Կերսէս անց ընդ Կովկաս յամին 1828 . յայնմ հետե-
կաց 'ի Պետարաբիա Լաւոյնորդ անուամբ 'ի նորահաս-
տատ ծայրագոյն վիճակին Հայոց Կախիլէանայ և Պե-
տարաբիայ ։ Հանապաղօրեայ բնակութիւն նորա էր 'ի
Վիշնէ , ուր կայր խաղաղ և անգորր , անձնատուր եղ-
եալ օգտից հօտին իւրոյ ։ Բայց յիշատակ մեծագործու-
թեանց նորա , և երախտագիտութիւն վաստակոց նորա
'ի իննութիւն աղբին և Եկեղեցւոյ ո'չ յաջաց հեռացեալ և
ո'չ 'ի սրտից մոռացեալ տարակայութեամբ նորա , մնա-
ցին անջնջելի 'ի սիրտս ամենայն հայրենակցաց նորա ։
Չե հուսկեալ լուր ընտրութեան գլխոյ Հայկազնեան
Եկեղեցւոյ , և ահա անուն Կերսիսի հնչեաց յամենայն
ընթաց ամենայն ուստէք , յայտնցն Գանգէսի մինչև
ցափունս Եկեղայի 'ի Կարպատոյ մինչև ցամառուս ։ Ե-

Կանսէս և Կեփայ են անուանի գետք , մին 'ի Տիբլիսի 'ի
աշխարհակից աշխարհին Կիտայիոյ և միւսն 'ի Ռուսաստան ։ Իսկ
Կարպատ և Կամաուս են մեծամեծ լեռներ , սուսլինն 'ի Վեհրիս
աշխարհի ։ Իսկ երկրորդն Ասիա Արեւելեան Հնդկաստանի ։

մենայն հայք կրկնեցին միաձայն 'ի թէ "ցորչափ կենդանի"
է Կերսէս , ո'չ կարեմբ ընտրել զայլ ոք յաջորդ սրբոյն
Վրիգորի 'ի գահ ծայրագոյն Պատրիարքի և Կաթողի-
կոսի" ։

Հընթացս երկարամեայ կենաց իւրոց որ մեծամեծ
վաստակօք և մեծագործութեամբ ճոխացեալ էր Կերսէս ,
լցաւ լիացաւ յԱրքեպիսկոպոսաց նշանօք մարգարտա-
կան անխարկութեան և բարեգլութեան ։ Երջանկայի-
շատակ կայսրն Լըբսանդր համադասեաց զնա 'ի կարգ
սրբուհոյն Լընայի ւն . աստիճանի . շքեղադարձեաց
Մետրապօլիտական խաչիւ առ 'ի կրել 'ի ճակատ վեղա-
րին , և յօլովակի շնորհաց զթանկագին պնակէս , առա-
քելով զպարգէս զայսօսիլ ընդ բարեգլութ կայսերական
պարգեւապրոց ։ Եթմեան բարեբաղդ թագաւոր կայսրն
արժանի վարկաւ ճանաչել զվաստակս նորա առանձին
կայսերական հրովարտակաւ . յերկու փետրվարի յամին
1827 և ապա հաճեցաւ պարգեւատրել համադասելով 'ի
կարգ սրբոյն Լըբսանդրի Կեփացոյ , նմանապէս ընդ
քաղցրաշնորհ պարգեւապրոց 'ի 25 յունվարի յամին 1828,
զորոց զոմանց թագմանութիւնս զիցուք 'ի ստորեւ ։

Ենուանեալ ծայրագոյն պատրիարք Լըբիաճնի Կա-
թողիկոսն ամենայն Հայոց Կերսէս հինգերորդ ,¹⁾ նախ

Երկրորդ է զԵրազն Աշտարակ , ուր ծնաւ Կերսէս , էր
հայրենիք Կաթողիկոսի միջ կողմերը ևս Կերսէս , որ այն ինքն
է Կերսէս Բ ։ Չորս Կերսէս բազմեցան մինչև ցայժմ 'ի հայ-
րապետական Մայր Աթոռն Հայաստանի , և ամենեւին էին արք
արժանի իսկ յիշատակաց ։ Կերսէս Ա . (340-374) , սուրբ և մեծ ։
Կերսէս Բ . աշտարակցի (324-353) կառուցիւ վանաց առ տա-

քան զգնալ իւր յԼըբիաճնի վասն մեծահանգէս օծու-
թեան . հրաւիրեցաւ յողորմած և 'ի բարեգլութ կայսերէն
'ի Կեղորպուրկ ուր 'ի լըուսն ամենայն ծառայութեամբ
իւրով գտեալ պատուոյ , արժանացաւ ստանալ զբարձ-
րագոյն հրովարտակն հաստատութեան , որ յայտնի գո-
լով ամենայն ազգի մերում 'ի հայրենի և յերոպական
լրագրոց , աւելորդ համարիմք կրկնել աստանօր ։ Օպոս
միայն արժան է գիտել , թէ յիշեալ Լըբունի հրովար-
տակն գրեալ է վայելագեղ շքով լիովի պատշաճեալ
իմաստիցն , 'ի վերայ մեծագոյն մագաղաթեայ թերթի
ոսկւով շուրջանակի եզերքն յօրինեալ են 'ի ճոխա-
ղարդ ծաղկապսակէ , յորում դասաւորեալ են կնքանը-
շանք յիշատակեալք 'ի բարձրագոյն ամբողջ վերապառու-
թեան , 'ի վերուստ 'ի միջի ընդհանուր կնիք համբէն
կայսերութեանն , ընդ կնքանշանօք 'ի ներքս չորից թա-
գաւորութեանց ։ Ի կողաց կնքանշանք այլոց պայազա-
տութեանց և նահանգաց . 'ի ստորեւ 'ի միջի 'ի ձե հան-
գուցի , որ կցէ զծաղկապսակ կնքանշան նահանգին
Հայոց , յորում նկարագրին վաղեմի թագ թագաւորացն
Հայոց , և Երարատ և Լըբիաճնի ։

Ճարաւն Երմիաճնի ։ Կերսէս Գ . շնորհ (640-661) , և վերականգ-
նող հայրապետական Աթոռոյ Հայաստանի , յետ արշաւանացն
Արաբացոց ։ Կերսէս Դ . շնորհ (1166-1175) երեւելի վարդա-
պետ եկեղեցւոյ հայոց հետամտեալ միաւորութեան ընդ տիեզե-
ական եկեղեցւոյ ։ Կերսէս Ե . յաթմեան Կաթողիկոս , է հարկւր
երեսուն և հինգերորդ 'ի կարգի Բահանայապետաց հայոց
սկսեալ 'ի սրբոյն Գրիգորէ լուսաւորէ ։

Թի օրը բարձր տեղէ մը իյնալով մեռաւ :

— Մալթայէն կը գրեն Թէ, Թագաւորացն Շարլ իշխանը Բրուսիայի, իր գերդաստանի ընկերու թեամբը, ու բաղմամբիւ պաշտօնատարներով հասեր է յիշեալ կղզին, Գրեթըն ըստած Սարտենիայի շոգենաւով: Բարձրապատիւ իշխանը, որ Օօհըն-թէնի կոմս անունով ճամբորդութիւն կընէ, երկու օր Մալթա մնալէն ետքը մէկնէր է անկէց, Սիկիլիա ու Կաթոլի երթալու համար:

— Դատերու վերատեսուէ, (Տաովի նաղիլի) ու Լազարտոսի փոխարքային Վափը քեռհասը Մաղլըմպէյը նաև Լ. քիֆ փաշան որ Մէքքէ պիտի երթայ, երէկ գաղղիական շոգենաւով Կոստանդնուպօ լիսէն եկան հոս, ու աս աւտու շարունակեցին իրենց ճամբորդութիւնը Լ. զէքսանդրիա երթալու:

— Կոստանդնուպօյոյ Լնգղիոյ գեսալանին առաջին քարտուղար միւթը Լիսօնը, նմանապէս և Բրուսիոյ գեսալանին քարտուղար Ս. փօրպալէզը հինգշաբթի օր հասան Իզմիր, Կոստանդնուքէ գալով:

Հայկազնեան Բնկերութիւն:

Ուրիշ անգամ ալ ժանօթութիւն տուինք Լըշալուայ Լըրատեան միջոցով, աս ուսումնասիրական Բնկերութեանը վրայօք, որ շատ ատեն չէ հաստատուեցաւ Իզմիրու մէջ. ու անխոնջ ջանքիւ կաշխատի միշտ իր ազգօգուտ նպատակին համեմուն, կերպ կերպ պատմական ու բարոյական գրքեր հրատարակելով հայրազուն մանկանց յառաջադիմութեանը ըստ կարի օգնական ըլլալու համար: Բայց որովհետեւ աս բանը, ինչպէս յայտնի է ամենուն, բաւական ծախքի կարօտ է, աս պատճառաւ յիշեալ Բնկերութիւնը կազմէ մեր ազգին հայրենասէր և ուսումնասէր յարգի անձինքը, որ բարեհաճին նպաստամտոյց ըլլալ աս սիրայօք միաբանութեանը, կամ տարեկան ստորագրութեամբ կամ իրենց մասնաւոր նուիրօք. ու ասոնց փոխարէն, Բնկերութիւնը կը պարտաւորի իրեն ամէն տպած գիրքերէն մէյմէկ օրինակ տալ անոնց:

Ինչուան հիմայ աս Բնկերութեան ստորագրող ազգասէր անձինքը հետեւեալներն են, այսինքն.

զուրուշ

Արժանապատիւ տէր Գալուստ քահանայ 50 "

Պարոնայք.

Յակոբ և Պետրոս փոխանորդք Բնաւորութիւն ընկերութեան	200 "
Գրիգոր Կոստանդեան	200 "
Լաւրէ Կուպարեան	100 "
Եփրեմ Պուրուստեան	100 "
Յօհաննէս Կուսմարեան	50 "
Ստեփան Պալաստեան	50 "
Յօհաննէս Տիլպերեան	50 "
Սարգիս Սարկոսեան	50 "
Դանիէլ Սարկոսեան	50 "
Յօհաննէս Կուպարեան	50 "
Ղուկաս Գրիգորեան	50 "
Թադուր Սըվաղեան	50 "
Յակոբ Սիմօնաբիւրեան	50 "
Որդիք Կասպար Պալազարեան	50 "
Մալխաս փիլիճեան	50 "
Պետրոս Վէմեան	50 "
Պետրոս Սարկոսեան	50 "
Յօհաննէս որդիք Կարապետեան	50 "
Յակոբ Վարաքաշեան	50 "

1400 "

Վարի գումարը	1400 "
Սարգիս Կիկորոսեան	50 "
Յօհան Տիլպերեան	50 "
Յօհաննէս Լաքաշեան	50 "
Յակոբ Կարապետեան	25 "
Որդիք Լազարաբեան	25 "
Ստեփան Չէլիկեան	30 "
Յարութիւն Յօհանեան	20 "
Ղազարոս տէր Կասպարեան	20 "
Պետրոս Էրիթեան	21 "
Ղազարոս Օքարեան	20 "
Ստեփան Իփիլիճեան	20 "

1731 "

Հայկազնեան Բնկերութեան կանոնները:

Յօդուած 1: Հայկազնեան Բնկերութեան նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց միայն զանազան լեզուներէ ուսումնական և բարոյական ազգօգուտ գրքեր թարգմանել հայերէն լեզուի, և կամ հեղինակութեամբ յօրինել, և ու զանոնք չափաւոր գնով վաճառել, հայազգի մանկանց յառաջադիմութեանը ըստ կարի օգնելու համար:

2: Ելեալ ընկերութեան կառավարութիւնը, անոր անգամորդ յանձնուած է, որոնցմէ մէկը վերատեսուէ ու մէկը գանձապետ ընտրուած է՝ համարակալութեան պաշտօնով:

3: Բնկերութեան անգամորդ անձանց մեծագոյն մասին հաճութեամբ կ'որոշուի: Բայց նոր անգամ ընդունելու համար, արդէն անգամ եղողներուն 3 մասին համահաւանութեամբ ըլլալ պէտք է:

4: Հայկազնեան Բնկերութիւնը յատուկ սենեակ մը ունի, ուրտեղ անդամները կը պարտաւորին շաբաթը երկու անգամ ժողովուիլ, ընկերութեան յառաջադիմութեանը վերաբերեալ առաջարկութիւններ և խորհուրդներ ընելու համար:

5: Բնկերութեան անգամները շարունակ ամսական կը վճարին ընկերութեան գանձանակին, որն որ հիմնականում 20 զուրուշ է. այլ Թէ որ արժանաւոր ծախք ընելու համար՝ դրամ հարկաւորելու ըլլայ նէ, մէջընդմիջ հաւատարմութիւնով պիտի հոգան:

6: Բնկերութեան անգամներուն մէջ ամենեւին խտրութիւն մը չիկայ, այլ ամենքն ալ հաւասար եղբարք են, բայց միայն վերատեսուէը երկու ձայն պիտի ունենայ որոշուելու բաներուն վրայ:

7: Հայկազնեան Բնկերութեան անգամ գրուիլ ուղղ անձինքը, պէտք է որ ազգասէր, ուսումնական ու լեզուագէտ ըլլան, կամ գոնէ հայերէն լեզուն ըստ բաւականին ճանչնան:

8: Տարին մէկ անգամ, յունուար ամսուն մէջ, ընկերութիւնը իր հաշիւները կը տեսնէ, ու անգամներէն մէկն ալ իրաւունք չունի բաժին մը կամ շահ մը ուղղելու, ինչու որ աս ընկերութիւնը մասնաւոր շահու համար չէ, այլ ազգին օգտին համար:

9: Թէ որ մէկը իր յօժարութեամբ հրաժարիլ ուղղ ընկերութեանէն, ամենեւին իրաւունք չպիտի ունենայ տուած գումարը կամ որ և իցէ բան մը ետ պահանջելու:

10: Թէ որ ընկերութեան անգամներուն իրեք չորրորդ մասին հաւանութեամբ, ընկերներէն մէկը իր անվայել գնացքին պատճառաւ անգամութեանէն զրկուի, այնպիսին միշտ իր տուած գումարին կէսը կ'ընայ պահանջելու, ան ալ տպած գրքերու ու անոնց որոշուած գններով կը վճարուի:

11: Թէ որ անգամներէն մէկը, օտար երկիր երթալու ըլլայ ուրիշ պաշտօնով կամ մասնաւոր գործքի մը համար, պարտաւոր է միշտ իր ձեռքի գործքը չթողուլ, այլ կըրցածին չափ աշխատիլ ընկերութեան ծաղկելուն համար, ու իր տեղը անգամներէն մէկը փոխանորդ կարգել:

12: Բնկերութեան անգամներէն մէկը, Թէ չհեղինակութիւն, տարուէն առաջ, պէտք է որ ըլլոր անգամները մէյմէկ անգամ աչքէ անցնեն ու անոր վրայօք իրենց ունեցած կարծիքը յայտնեն:

13: Կոր անգամ՝ զրուողը, պէտք է որ վճարէ 5 երրորդ յօդուածով նշանակուած ամսականը ընկերութեան անգամ գրուած ատենէն սկսելով:

14: Բնկերութիւնը խորհրդաւոր նշան մը պիտի ունենայ, որն որ ամէն տպած գրքերուն ճամբար պիտի դրուի, յատուկ խորագրով մը:

15: Բնկերութիւնը՝ իր ուսումնասիրական նպատակին հարկաւոր ծախուցը նպաստ մը գտնելու համար, որոշեց որ տարեկան ստորագրութիւն ընողներ ազգասէր անձինքներէն, որոնց յօժարութեամբ գրուելուն համար, իրենց կամայը ու հայրենասիրութեան չափուն թողուած է ստորագրութեան գումարը, որուն տարին միշտ յունուար ամսին կը սկսի:

16: Կարաքանչիւր ստորագրողը կ'ընդունի ամէն տպած գրքերէն մէյմէկ օրինակ և կամ երկու՝ իր ստորագրութեան համեմատ:

17: Ստորագրող անձանց անունները և կամ ընկերութեան վերաբերեալ հրատարակելու արժանի ծանուցումները, հայերէն օրագրի մը միջոցով պիտի ըլլայ:

18: Տարեկան ստորագրութիւններէն 3 զատ, Հայկազնեան Բնկերութիւնը կ'ընդունի նաև հայրենասիրաց մասնաւոր նուէրները մէկ անգամի համար ալ, որ և իցէ գումար ըլլայ. ու Թէ ասանկ նուէրներուն և Թէ տարեկան ստորագրութեանց համար, գանձապետը կը պարտաւորի անդորրադիր մը տալ ընկերութեան կողմէն:

19: Թէ որ՝ Լստուած չընէ, ժամանակէ մը ետքը ընկերութիւնը դադրելու ըլլայ, ան ատենը անգամները միայն իրենց տուած գումարը իրաւամբ կրնան ետ առնելու. իսկ մնացեալը, Թէ՛ վիրք Թէ՛ լստակ, և Թէ՛ ուրիշ ինչ որ կայ կէսը Մարտոսեան ու կէսը Սարգսեան Օմլուկոյ ազգային դպրատանց պիտի որ տրուի:

20: Հայկազնեան Բնկերութիւնը կարողութիւն ունի հարկաւոր եղած ժամանակը, ներկայ պայմանները աւելցնել կամ փոխել ըստ բերմանց ժամանակին, բայց աս բանը անգամնց 3 մասին հաւանութեամբ կ'ըլլայ:

Միտը երկար ժամանակ պահելու կերպը:

Դիւր եղան, հորթի կամ ոչխարի միտը հողէ խոր ամանի մը մէջ, ու Թափէ անոր վրան այնքան կաթ, որ բաւական ըլլայ միտը ծածկելու: Խիստ տաքերուն պէտք է որ ամէն օր կաթը փոխես, և ուրիշ եղանակներուն երեք չորս օրը անգամ մը: Բնկերութեան մէկտեղ դիր սնտուկի մը մէջ, և սնտուկին ալ ցամաք, հով բանող և զով (սէլին) սենեկի մը մէջ պահէ: Ըս կերպով միտը քստն օրի չափ առանց աւրուելու կը մնայ, մանաւանդ ալ Լ. Լ. Լ. կ'աղուորնայ: